

ενδεικτικές απαντήσεις
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

 Διδαγμένο κείμενο

ΠΛΑΤΩΝΟΣ Πολιτεία 519C-520A

- A. Δησιμόνησες (ή: Ξέχασες) πάλι, είπα εγώ, φίλε μου, ότι ο νόμος δεν ενδιαφέρεται γι' αυτό, πώς δηλαδή θα ευτυχήσει υπερβολικά μια μόνο κοινωνική τάξη μέσα στην πόλη, αλλά επιδιώκει (ή: ψάχνει να βρει τρόπους) αυτό να συμβεί σε ολόκληρη την πόλη, συνδέοντας αρμονικά τους πολίτες με την πειθώ και τη βία, κάνοντας (ή: πετυχαίνοντας) να μοιράζονται μεταξύ τους την ωφέλεια που ο καθένας μπορεί να προσφέρει στο σύνολο, και διαμορφώνοντας ο ίδιος τέτοιους άνδρες μέσα στην πόλη, όχι για να τους αφήνει (ελεύθερους) να στρέφεται ο καθένας όπου θέλει, αλλά για να τους χρησιμοποιεί (ή: αξιοποιεί) ο ίδιος με σκοπό τον ενωτικό δεσμό (ή: τη συνοχή) της πόλης.

Μονάδες 10

- B1. Η πολιτεία επεμβαίνει νομοθετικά σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων του πολίτη, δηλαδή και στην επαγγελματική του δραστηριότητα και στον ιδιωτικό βίο. Έτσι όμως το αρμονικό σύνολο που οραματίζεται ο Πλάτων δεν διαμορφώνεται ελεύθερα, αλλά στην περίπτωση που οι πολίτες δεν πείθονται να ενεργούν όπως υπαγορεύει και επιτάσσει ο νόμος, προβλέπεται να ασκείται **βία (ανάγκη)**. Η βία (=ανάγκη) είναι κάτι κακό μόνον όταν ασκείται από ιδιώτη, όχι όμως και όταν ασκείται από το φιλόσοφο - άρχοντα της πολιτείας. Παρότι χρήση βίας δεν επιτρέπεται να ασκείται σε ελεύθερο πολίτη, οι φιλόσοφοι-άρχοντες μπορούν να επιβάλουν μέτρα βίας στον πληθυσμό. Ακόμα και στο ζευγάρι των φυλάκων με γυναίκες ασκούν επιβολή οι άρχοντες. Ωστόσο, στους Νόμους αργότερα ο μεγάλος φιλόσοφος είναι ηπιότερος και τονίζει ότι ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθώ και τη βία. Η βία εφαρμόζεται κυρίως στον άπειρον παιδείας ὄχλον αλλά και στους άρχοντες (αφού υποχρεώνονται να ζουν με συγκεκριμένους και αυστηρούς κανόνες), προκειμένου να εκλείψει η διαφθορά και ο νεποτισμός στο δημόσιο βίο.

Κάποιοι μελετητές υποστηρίζουν πως σ' αυτό το σημείο διαφαίνεται η **αριστοκρατική καταγωγή** του Πλάτωνα. Άλλοι χαρακτηρίζουν αυτές τις απόψεις **αντιδημοκρατικές**. όσα πολιτεύματα επιβάλλουν σε όλους ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής

και δράσης είναι ολοκληρωτικά. Εντούτοις, οι ανελεύθεροι αυτοί περιορισμοί συντελούν, κατά την πλατωνική θεωρία, στην **αληθινή ελευθερία του πνεύματος**. Και τούτο γιατί «η ελευθερία του πνεύματος σημαίνει την κυριαρχία του Λόγου επάνω στις άλογες δυνάμεις της ατομικής και της κοινωνικής ζωής, τη λύτρωση της ζωής από την αταξία των ασύντακτων παθών και των καιρικών συμφερόντων, την επικράτηση της ορθής σκέψης και του αληθινού έρωτα για την τελείωση και τη νίκη του πνεύματος».

Δεν μπορούμε, επομένως, να παραβλέψουμε τις αγαθές προθέσεις του Πλάτωνα. Στην ιδεώδη Πολιτεία του προσπαθεί να λύσει το οξύ πολιτικό πρόβλημα των ημερών του, με την εγρήγορση της πνευματικής αριστοκρατίας και την ενεργή ενασχόλησή της με τα κοινά. Επειδή ακριβώς φοβάται πως ο πειθαναγκασμός μπορεί να οδηγήσει στον καταναγκασμό, γι' αυτό και τονίζει την ανάγκη για παιδεία και πειθώ (πειθοῖ).

Μονάδες 10

- B2.** Ο νόμος στον Πλάτωνα προσωποποιείται, δίνει την εντύπωση ενός προσώπου που με το κύρος και την ισχύ του γίνεται ο κύριος ρυθμιστής των λειτουργιών του κράτους, η ψυχή της πολιτείας. Βέβαια, ένας τέτοιος κυβερνήτης, όσο κι αν παρουσιάζεται από τον Πλάτωνα προσωποποιημένος, λειτουργικά είναι ένας απόσσωπος άρχοντας, χωρίς ανθρώπινα σφάλματα και παρεκκλίσεις, χωρίς συναισθηματισμούς και αδυναμίες : είναι ο ιδεώδης κυβερνήτης, ο άρχοντας - φιλόσοφος της Πολιτείας.

Ακριβώς επειδή ο νόμος δεν κάνει διακρίσεις ανάμεσα στους πολίτες, δεν νοιάζεται για την εξασφάλιση της ευτυχίας μόνο των λίγων, των «εκλεκτών» (νόμω οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἔν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει). Αντίθετα, πρωταρχικό μέλημά του είναι να βρίσκει τρόπους για να είναι ευτυχισμένο ὄλο το κοινωνικό σώμα (ἐν ὅλη τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι). Κι αυτό γιατί η ευδαιμονία είναι ένα κοινωνικό αγαθό, που προορίζεται για όλους τους πολίτες ανεξαιρέτως.

Η ευημερία αυτή εξασφαλίζεται με τη δημιουργία αρμονικών σχέσεων μεταξύ των πολιτών (συναρμόττων τοὺς πολίτας), η οποία ξεκινά από τα μέρη της ατομικής ψυχής (ἐπιθυμητικὸν, θυμοειδὲς, λογιστικὸν). Μέσα από τη διαδικασία της αυτογνωσίας και τον συνακόλουθο αυτοπεριορισμό αποφεύγεται η αδικία, γιατί ο καθένας με κοινωνική συνείδηση κάνει πράξη το έργο που εκ φύσεως του έχει ανατεθεί, προσφέροντας τις υπηρεσίες του στο

κοινωνικό σώμα (ποιών μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ... ὠφελεῖν), χωρίς να πολυπραγμονεί. Κι αν ο ίδιος αδυνατεί να οριοθετήσει τη δράση του, οφείλει να συμμορφώνεται στις υποδείξεις του σοφότερου, δηλαδή του νομοθέτη· ο τελευταίος δίνει μάθημα **κοινωνικής ευθύνης**, δίνει στον πολίτη να καταλάβει πως οι πράξεις ή οι παραλείψεις του πάντα έχουν αντίκτυπο στους συμπολίτες του (ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ... σύνδεσμον τῆς πόλεως).

Επομένως, η αρμονία του όλου επιτυγχάνεται με την υποταγή των κατώτερων στους ανώτερους (με την πειθώ ή τη βία) και την προσφορά των αρχόντων-φιλοσόφων στο κοινωνικό σύνολο. Αυστηροί περιορισμοί ισχύουν για όλες τις τάξεις. Η δικαιοσύνη απαιτεί από τον καθένα «πράττειν τὰ ἑαυτοῦ» με ζητούμενο την ευπραγία όλων. Αυτή είναι η βάση της ιδανικής πολιτείας.

Μονάδες 10

- B3.** Για τον Σωκράτη (και τον Πλάτωνα) είναι **δίκαιος** ο **εξαναγκασμός** των φιλοσόφων της εποχής του ν' ασχοληθούν με τα κοινά (δίκαια πρὸς αὐτούς ἐροῦμεν, ... φυλάττειν), γιατί είναι **ἀδίκη** η τότε **αδράνειά** τους. Οι εραστές της παιδείας ως αυτοσκοπού ζουν στη μακαριότητα των πνευματικών ενασχολήσεων ως απόκοσμοι στοχαστές και μοναχικοί τύποι. Έτσι, η πολιτική δράση δεν εμπίπτει στα ενδιαφέροντά τους· αδιαφορούν για την εξουσία, τις τιμές, το σεβασμό των συμπολιτών τους «δεν ξέρουν καλά-καλά πού βρίσκονται τα δικαστήρια, δεν έχουν πάει ποτέ στην αγορά, δεν μετέχουν σε πολιτικό κόμμα, δεν ενδιαφέρονται για τα προβλήματα της καθημερινής ζωής, για τις κοινωνικές ή άλλες κοσμικές εκδηλώσεις» (Πλάτωνος Θεαίτητος).

Ωστόσο, η αποχή από τον πρακτικό βίο σε μια δημοκρατία ορίζει τον **απολιτικό** άνθρωπο, ο οποίος απειλεί την ουσία και την ορθή λειτουργία του ίδιου του πολιτεύματος. Ο Θουκυδίδης δια στόματος Περικλή στον *Επιτάφιο* (40) χαρακτηρίζει άχρηστο (*ἀχρεῖον*) και όχι φιλήσυχο (*οὐκ ἀπράγμονα*) όποιον δεν συμμετέχει στα κοινά. Κι αυτό γιατί όποιος δεν ασκεί τα πολιτικά του δικαιώματα νοιάζεται μόνο για το ατομικό συμφέρον, νιώθει **αυτάρκης** ζώντας μόνος του· είναι αυτός που ο Αριστοτέλης στα *Πολιτικά* του χαρακτηρίζει «ἢ θηρίον ἢ θεόν».

Οι φιλόσοφοι, επομένως, έχουν χρέος να **ξεπεράσουν** την **ιδιοτέλεια** της **προσωπικής τους ευδαιμονίας** και να αξιοποιήσουν το θεωρητικό εξοπλισμό που διαθέτουν στο στίβο του πρακτικού πολιτικού βίου. Οφείλουν να στρατευτούν στην υπηρεσία του

κοινωνικού συνόλου με πόνους και θυσίες. Το ηθικό χρέος προκύπτει από το γεγονός ότι μόνον αυτοί είναι προικισμένοι με εξαιρετικό νου και ικανότητες (τὰς βελτίστας φύσεις), έχουν φτάσει στην ενόραση του Αγαθού (*ιδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν*), και ἄρα εἶναι πλασμένοι για μια ανώτερη αποστολή. Εξάλλου το ότι ἔφτασαν τόσο ψηλά το οφείλουν στην ίδια την πολιτεία που τους ανέθρεψε και τους προσέφερε αυτές τις πνευματικές απολαύσεις. Το χρέος αυτό των φυλάκων γίνεται ακόμη πιο επιτακτικό σε ώρες κρίσης, όταν οι θεσμοί και οι αξίες δοκιμάζονται· όσο περισσότερο οι ἄξιοι αρνούνται να αναλάβουν αξιώματα, τόσο περισσότεροι ἀνάξιοι θα καταλαμβάνουν την εξουσία οδηγώντας την κοινωνία στην ἔσχατη παρακμή. Οφείλουν λοιπόν να συνειδητοποιήσουν – με την πειθὴ ἢ τη βία – το ρόλο τους ως πνευματικῶν ἀνθρώπων: να διαφωτίσουν τους ἀπαιδευτους, να ξεσκεπάσουν τους διεφθαρμένους πολιτικούς. Αν δεν ξεσηκώσουν αυτοί τους νωθούς και δεν καταγγείλουν τους επιτήδειους, ποιος θα το κάνει;

Μονάδες 10

- B4.** Όσοι από τους φύλακες - επικούρους υποστούν με επιτυχία τις κρίσεις που ἔχουν καθορισθεῖ προάγονται μετά τα πενήντα τους ἔτη σε φύλακες παντελείς, δηλαδή σε φύλακες - ἄρχοντες (βασιλείς). Οι ενασχολήσεις αυτής της ολιγάριθμης αρχηγείας (ελίτ) εἶναι εν μέρει πρακτικές (διοίκηση του κράτους) και εν μέρει θεωρητικές, δηλαδή ενασχόληση με τις επιστήμες και τη φιλοσοφία. Οι ἄρχοντες ἔχουν την ευθύνη για την εκπαίδευση της νέας γενιάς των φυλάκων, ζουν μακάρια, επειδή απολαμβάνουν τις πνευματικές ηδονές που μόνο αυτές διαρκούν, και όταν πεθάνουν τιμώνται ως ἥρωες.

Οι φιλόσοφοι - βασιλείς (ο ὅρος βασιλεύς στον Πλάτωνα δηλώνει απλῶς τον ἄρχοντα, ὄχι τον ἀπόλυτο μονάρχη που ἀντλεί την εξουσία του ἀπὸ το κληρονομικό δικαίωμα ἢ ἀπὸ τη θέληση του Θεοῦ) εἶναι προσωπικότητες που δεν διαθέτουν μόνο γνώσεις και συνθετικὴ σκέψη, ἀλλὰ πειρά ζωῆς, διοικητικὲς ικανότητες και αδαμάντινο χαρακτήρα. Αναλαμβάνουν την εξουσία ἀπὸ αἴσθηση καθήκοντος για να διοχετεύσουν μέσα στη νομοθεσία τη σοφία τους και την ἀκεραιότητά τους. Δεν διαθέτουν οὔτε προσωπικὴ περιουσία οὔτε καν οἰκογένεια για να εἶναι ἀδέκαστοι, ἀνεπηρέαστοι και ολόψυχα ἀφοσιωμένοι στο κοπιώδες λειτουργημά τους».

Μονάδες 10

- B5. α)** *ἀφικνούμαι* : φθάνω, ἴκω, ἔρχομαι
ἐπιτρέπω : ἀφίημι, ἐῶ, ἀπαλλάσσω, ἀπολύω
ἐθέλω : βούλομαι, ἐπιθυμῶ, ἐφίεμαι, ποθῶ, ὀρέγομαι, ἐρῶ, γλίχομαι
μηχανῶμαι : τεχνῶμαι, ἐπινοῶ, ἐφευρίσκω, σοφίζομαι, τεκταίνομαι
ἐπιμελοῦμαι : φροντίζω, μεριμνῶ, κήδομαι, θεραπεύω

Μονάδες 5

β)

ρηματικοί τύποι	κατάληξη	ουσιαστικό
<i>ἀναγκάσαι</i>	-η	<i>ἀνάγκη</i>
<i>μετέχειν</i>	-μα	<i>σχῆμα</i>
<i>ποιήσομεν</i>	-τής	<i>ποιητής</i>
<i>πράξει</i>	-ις	<i>πράξις</i>
<i>τρέπεσθαι</i>	-ος	<i>τρόπος</i>

Μονάδες 5

 Αδίδακτο κείμενο

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ Πόροι Α΄

- Γ1.** Εγώ λοιπόν πάντοτε έχω αυτή την άποψη, ότι δηλαδή όποιου είδους είναι οι πολιτικοί, τέτοια γίνονται και τα πολιτεύματα. Επειδή όμως κάποιοι από τους πολιτικούς άρχοντες των Αθηναίων έλεγαν ότι γνωρίζουν βέβαια το δίκαιο καθόλου λιγότερο από τους άλλους ανθρώπους, ισχυρίζονταν ωστόσο ότι εξαιτίας της φτώχειας του λαού αναγκάζονταν να είναι αρκετά άδικοι απέναντι στις πόλεις. εξαιτίας αυτού προσπάθησα να εξετάσω αν κατά κάποιο τρόπο οι πολίτες θα μπορούσαν να εξασφαλίζουν την τροφή τους από τη δική τους (χώρα), απ' όπου βέβαια είναι και το σωστότερο, θεωρώντας ότι, αν συνέβαινε αυτό, ταυτόχρονα θα είχαν βοηθηθεί (ή: ανακουφιστεί) και στη φτώχεια τους και (θα είχαν γλιτώσει) στο να είναι ύποπτοι από τους Έλληνες. Καθώς λοιπόν εξέταζα όσα συνέλαβα (ή: σκέφτηκα), αμέσως αυτή η σκέψη μου πρόβαλλε, ότι δηλαδή η χώρα (μας) είναι τέτοια από τη φύση της, ώστε να εξασφαλίζει πάρα πολλά έσοδα. Και για να γίνει κατανοητό το ότι λέω την αλήθεια, θα μιλήσω πρώτα για τη φύση της Αττικής.

Μονάδες 20

Γ2.

τοιαύτας	τοιούτων
ἤττον	ὀλίγον
ἑαυτῶν	ἡμῖν αὐτοῖς
ἀληθές	ἀληθῆ
τὴν φύσιν	τῆ φύσει
προεστηκότων	πρόστηθι
ἔφασαν	φάναι
ἐπενόησα	ἐπινοήσαι / ἐπινοήσεις
πέφυκεν	ἔφυσαν
διηγῆσομαι	διηγοῦ

Μονάδες 10

Γ3α. **τοιαύτας** : είναι (απλό) κατηγορούμενο στο «τὰς πολιτείας» από το συνδετικό «γίγνεσθαι».

τῶν προεστηκότων : είναι (ουσιαστικοποιημένη) επιθετική μετοχή, γενική διαιρετική στο «τινες».

διὰ τὴν σοφίαν : είναι εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο «ἀναγκάζεσθαι».

τῆ πενία : είναι δοτική της αναφοράς στο «ἐπικεκουρηθῆαι ἄν».

τοῖς Ἑλλησιν : είναι δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου (ή του ποιητικού αἰτίου) στο «ὑπόπτους».

παρέχεσθαι : είναι απαρέμφατο σε θέση ρήματος (ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΙΚΗ σύνταξη).

Μονάδες 6

ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 11 -- ΠΕΙΡΑΙΑΣ -- ΤΗΛ. 210-4224752

Γ3β. Ξενοφών ἔφη, ὅπως δὲ γνωσθεῖν ὅτι ἀληθὲς ἐκεῖνο λέγοι, πρῶτον διηγῆσθαι τὴν φύσιν τῆς Ἀττικῆς.

Μονάδες 4

ΟΡΟΣΗΜΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Ρένα Σαρμπάνη

ΟΡΟΣΗΜΟ